

КОНОВАЛЬЧИК Є. О.,

orcid.org/0000-0002-9684-4210

аспірантка кафедри державно-правових
дисциплін, кримінального права
і процесу*(Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди)***УДК 343.2/.7****DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.47>****ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 69 КК УКРАЇНИ
ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ ЗА ПЕВНЕ КОЛО КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ**

У статті розглянуто дискусійні аспекти заборони призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, у разі вчинення певного переліку кримінальних правопорушень, який було затверджено законодавцем протягом останніх років. Відповідно до внесених у ч. 1 ст. 69 Кримінального кодексу України змін унеможливлено застосування її приписів при визначенні міри покарання за корупційні (доповнено у 2014 році) або пов'язані з корупцією (доповнено у 2021 році) кримінальні правопорушення, за катування, вчинене представником держави (доповнено у 2022 році), кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 403, 405, 407, 408, 429 (доповнено у 2022 році), 437–439, 442, 442-1 КК України (доповнено у 2024 році), вчинені в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці.

Актуальність звернення до такого дослідження обумовлена наявністю позиції Конституційного Суду України щодо невідповідності нормам Основного закону України первісної редакції ч. 1 ст. 69 Кримінального кодексу України в частині унеможливлення застосування її приписів при визначенні міри покарання особам, які вчинили злочини невеликої тяжкості. Також мають місце міркування науковців щодо дискримінації певних категорій осіб через введення відповідних обмежень.

Для загального розуміння масштабів застосування судами ст. 69 Кримінального кодексу України авторкою визначено питому вагу кількості засуджених, яким на її підставі було пом'якшено покарання, за різними категоріями протиправних діянь. Виокремлено групи кримінальних правопорушень з найвищим відсотком використання цієї статті при обранні міри покарання станом на 2018 та 2024 роки.

Крізь призму міжнародних нормативно-правових актів та рішень Конституційного Суду України введене законодавцем часткове унеможливлення застосування ст. 69 Кримінального кодексу України проаналізовано в розрізі співвідношення такого обмеження з правом на справедливий суд, принципами законності та рівності всіх перед законом.

З огляду на європейський курс Української держави, який вимагає адаптації національного законодавства до європейських стандартів, наведено результати аналізу законів про кримінальну відповідальність низки держав-членів Європейського Союзу (Королівства Данії, Королівства Іспанії, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Польща, Португальської Республіки, Словацької Республіки, Республіки Словенія, Республіки Хорватія, Румунії, Чеської Республіки, Угорщини) на предмет можливості призначення більш

м'якого покарання, ніж передбачено законом, з акцентом на наявність заборон зменшення покарання за межі санкції у разі вчинення окремих кримінальних правопорушень.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, покарання, принципи призначення покарання, призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, рівність перед законом і судом, право на справедливий суд, індивідуалізація покарання.

Konovalchuk Ye. O. Questions of limiting the application of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine when punishment is imposed for a certain range of criminal offences

The article examines the controversial aspects of the prohibition of imposing a milder punishment than provided by law in the cases of committing a certain list of criminal offenses, which was approved by the legislator in recent years. According to the amendments made to Part 1 of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine, it is impossible to apply its provisions when punishment is imposed for corruption (amended in 2014) or corruption-related (amended in 2021) criminal offenses, for torture committed by a representative of the state (amended in 2022), criminal offenses provided by Art. 403, 405, 407, 408, 429 (amended in 2022), 437–439, 442, 442-1 of the Criminal Code (amended in 2024), committed under martial law or in a combat situation.

The relevance of addressing such a study is due to the position of the Constitutional Court of Ukraine regarding the inconsistency of Part 1 of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine with the norms of the Constitution of Ukraine in the original version, in terms of making it impossible to apply its provisions when determining the punishment for persons who have committed crimes of minor gravity. There are also considerations of scientists regarding discrimination of certain categories of persons through the introduction of relevant restrictions.

For a general understanding of the scope of application of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine by courts, the author determined the proportion of the number of convicts who had their sentences mitigated on its basis, by different categories of illegal acts. Groups of criminal offenses with the highest percentage of use of this article when choosing a punishment as of 2018 and 2024 were identified.

Through the prism of international regulatory legal acts and decisions of the Constitutional Court of Ukraine, the partial impossibility of applying Article 69 of the Criminal Code of Ukraine introduced by the legislator is analyzed in terms of the correlation of such a restriction with the right to a fair trial, the principles of legality and equality of all before the law.

Taking into account the European course of the Ukrainian state, which requires the adaptation of national legislation to European standards, the results of the analysis of the laws on criminal liability of a number of European Union member states (Kingdom of Denmark, Kingdom of Spain, Republic of Latvia, Republic of Lithuania, Republic of Poland, Portuguese Republic, Slovak Republic, Republic of Slovenia, Republic of Croatia, Romania, Czech Republic, Hungary) are presented for the possibility of imposing a milder punishment than provided for by law, with an emphasis on the presence of prohibitions on reducing punishment beyond the sanction in the event of the commission of certain criminal offenses.

Key words: criminal liability, punishment, principles of sentencing, imposition of a milder punishment than provided by law, equality before the law and the court, right to a fair trial, individualization of punishment.

Вступ. В Україні триває активний процес реформування національного законодавства з метою забезпечення його відповідності європейським стандартам, зокрема, принципу верховенства права, складовими якого, поміж іншого, виступають законність, рівність всіх перед законом та право на справедливий суд. М.І. Хавронюк підкреслює, що одним з елементів процесу європеїзації кримінального законодавства є «запозичення позитивного досвіду інших європейських країн щодо кримінально-правового регулювання» [1, с. 19]. Переймання найкращих практик, на думку Ю.В. Шинкарьова, «є необхідною умовою для якісного реформування чинного законодавства України» [2, с. 99].

Із позиції Г.І. Бережанського випливає, що міра практичної реалізації права на справедливий суд є мірилом якості правової культури держави [3, с. 191]. Щодо важливості забезпечення рівності всіх перед законом в сфері кримінального права наголошував і Ю.В. Баулін. Вчений, як Голова Робочої групи з питань розвитку кримінального права, спираючись на документи Венеційської комісії, серед складників принципу верховенства права виокремлює, зокрема, наступні: законність, недискримінацію та рівність перед кримінальним законом [4, с. 2–4].

Приписами ст. 69 Кримінального кодексу України (далі по тексту – КК України) [5] законодавець наділяє суди дискреційними повноваженнями щодо можливості призначати більш м'яке покарання, ніж передбачено законом. Редакція даної статті з моменту прийняття чинного закону про кримінальну відповідальність декілька разів зазнавала змін, якими унеможлилювалося застосування її норм за певне коло кримінальних правопорушень.

Разом з тим, ще у 2004 році Рішенням Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004 [6] саме через порушення гарантованого Основним законом України принципу рівності всіх громадян перед законом ч. 1 ст. 69 КК України в частині заборони застосування її приписів під час визначення міри покарання особам, які вчинили злочини невеликої тяжкості, було визнано такою, що не відповідає Конституції України.

Незважаючи на це, протягом останніх років в декілька етапів знову було внесено обмеження щодо застосування ст. 69 КК України при призначенні покарання за корупційні [7] або пов'язані з корупцією [8] кримінальні правопорушення, за катування, вчинене представником держави [9], кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 403, 405, 407, 408, 429, [10], 437–439, 442, 442-1 КК [11], вчинені в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці.

Аналізуючи впроваджені зміни стосовно визначення міри покарання за кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 403, 405, 407, 408, 429 КК України, М.І. Хавронюк висловився, що «йдеться про дискримінацію військовослужбовців», оскільки таке положення суперечить принципу рівності всіх перед законом та судом, який закріплено у Конституції України та міжнародних нормативно-правових актах [12].

Ураховуючи наявність позиції Конституційного Суду щодо порушення принципу рівності всіх перед законом заборонаю застосування ст. 69 КК України в певних випадках та в супереч цьому систематичне розширення переліку таких обставин, у ракурсі європеїзації національного законодавства є обґрунтована потреба у зверненні до детального аналізу міжнародних стандартів та Кримінальних кодексів держав-членів Європейського Союзу на предмет встановлення спеціальних обмежень щодо призначення покарання більш м'якого, ніж передбачено законом, за певне коло кримінальних правопорушень.

Постановка завдання. Авторкою планується охоплення таких цілей: 1) провести загальний огляд судової практики стосовно застосування ст. 69 КК України при призначенні покарання за вчинення кримінальних правопорушень окремих категорій; 2) дослідити положення міжнародних стандартів та національних нормативно-правових актів щодо можливості встановлення обмеження на застосування ст. 69 КК України при призначенні покарання за певне коло кримінальних правопорушень; 3) проаналізувати Кримінальні кодекси держав-членів Європейського Союзу стосовно наявності заборони призначати більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, за окремі протиправні діяння.

Результати дослідження. На наше переконання, слід розпочати зі звернення до статистичних даних, оприлюднених на офіційному сайті Державної судової адміністрації

України, які наочно відображають динаміку застосування ст. 69 КК України при призначенні покарання засудженим особам.

У 2018 році найвища питома вага визначення міри покарання на підставі ст. 69 КК України спостерігалася за такими групами кримінальних правопорушень (відповідно до розділів Особливої частини КК України): 1) 12,2% – Розділ 16 «Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислюваних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку», 2) 10,1% – Розділ 19 «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)», 3) 10% – Розділ 20 «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», 4) 8% – Розділ 1 «Злочини проти основ національної безпеки України», 5) 4,9% – Розділ 14 «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації». У той же час, найбільш численними категоріями за кількістю осіб, щодо яких судові рішення протягом 2018 року набули законної сили, є інші групи, для яких характерна менша питома вага застосування ст. 69 КК України: 1) 40 620 осіб (2,1%) – Розділ 6 «Кримінальні правопорушення проти власності», 2) 10 145 осіб (3,4%) – Розділ 13 «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотиків засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення», 3) 5 256 осіб (1,3%) – Розділ 2 «Кримінальні правопорушення та здоров'я особи» [13].

У 2024 році категоріями кримінальних правопорушень з найвищим відсотком призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, були: 1) 39,2% – Розділ 19 «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби», 2) 11,2% – Розділ 14 «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації», 3) 10,7% – Розділ 16 «Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислюваних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку», 4) 9,85 – Розділ 7 «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності», 5) 8,8% – Розділ 11 «Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту». Вбачається певна зміна розподілу питомої ваги за категоріями, з суттєвим збільшенням відсотку визначення міри покарання на підставі ст. 69 КК України за Розділом 19 Особливої частини КК України. Одночасно найчисленнішими за кількістю осіб, щодо яких судові рішення набули чинності протягом 2024 року, категоріями залишаються ті ж самі, але з іншою питомою вагою застосування ст. 69 КК України: 1) 17 033 осіб (5,4%) – за Розділом 6 «Кримінальні правопорушення проти власності», 2) 12 330 осіб (2,8%) – за Розділом 13 «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотиків засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення», 3) 10 891 осіб (0,6%) – за Розділ 2 «Кримінальні правопорушення та здоров'я особи» [14].

Продовжимо наше дослідження аналізом міжнародних та національних нормативно-правових актів в ракурсі таких принципів права як рівність всіх перед законом, право на справедливий суд та законність.

Рівність всіх перед законом. Цей принцип є важливою складовою верховенства права та закріплений у міжнародних та національних нормативно-правових актах. Так, ст. 7 Загальної декларації прав людини проголошено, що «всі люди рівні перед законом» [15]. Ст. 26 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права також забезпечується рівність всіх людей перед законом та встановлюється заборона дискримінації за будь-якою ознакою [16]. Відповідно до ч. 1 ст. 1 Протоколу №12 від 04 листопада 2000 року до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, «здійснення будь-якого передбаченого законом права забезпечується без дискримінації за будь-якою ознакою» [17].

Аналізуючи положення Основного закону України вбачаємо наступне. Ст. 21 Конституції України проголошено рівність усіх людей у своїх правах, ст. 24 – гарантує рівність громадян перед законом. П. 2 ч. 2 ст. 129 Конституції України серед основних засад судочинства закріплено «рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом» [18]. Також

принцип рівності всіх перед законом і судом нормативно відображено у ст. 9 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [19].

Конституційний Суд України в абзацах 15, 16 пп. 2.1 п. 2 мотивувальної частини свого Рішення від 25 квітня 2019 року № 1-р(П)/2019 підкреслює, що «рівність та недопустимість дискримінації особи є конституційними принципами національної правової системи України, а також фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини і громадянина» [20].

На думку Конституційного Суду України, викладену в абзацах 3, 4 п. 3 мотивувальної частини Рішення від 12 липня 2019 року № 5-р(П)/2019, рівність всіх людей означає «потрібність забезпечення їм рівних юридичних можливостей як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод» [21].

У вже згадуваному рішенні Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання в абзаці 1 пп. 4.2 п. 4 мотивувальної частини стверджується, що «принцип рівності всіх громадян перед законом – конституційна гарантія правового статусу особи, що поширюється, зокрема, на призначення кримінального покарання. Притягнення особи, яка вчинила злочин, до кримінальної відповідальності не лише означає рівність усіх осіб перед законом, а й передбачає встановлення в законі єдиних засад застосування такої відповідальності [6]. Тому виокремлення осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, перелічені у ч. 1 ст. 69 КК України в редакції, чинній станом на момент написання даної статті, можливо оцінити як порушення принципу рівності.

Право на справедливий суд. Ст. 10 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права закріплено, що «кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом» [16]. Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод у ст. 6 закріплено право кожної особи «на справедливий і публічний розгляд його справи незалежним і безстороннім судом» [22].

Право на справедливий суд, відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що «кожному гарантується захист його прав, свобод і інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом» [19].

Конституційний Суд України дає роз'яснення категорії «справедливість» у рішенні від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004. Зокрема, у абзацах 4, 5 пп. 4.1 п. 4 мотивувальної частини зазначено: «Окремим виявом справедливості є питання відповідності покарання вчиненому злочину; категорія справедливості передбачає, що покарання за злочин повинно бути домірним злочину. ... покарання має перебувати у справедливому співвідношенні із тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного. Адекватність покарання ступеню тяжкості злочину впливає з принципу правової держави, із суті конституційних прав та свобод людини і громадянина, зокрема права на свободу, які не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України» [6].

В абзаці 6 п. 5 мотивувальної частини вищезазначеного рішення викладено позицію Конституційного Суду України, відповідно до якої «встановлення законодавцем недиференційованого покарання та неможливість його зниження не дозволяє застосувати покарання ... з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого злочину, розміру заподіяних збитків, форми вини і мотивів злочину, майнового стану підсудного та інших істотних обставин, що є порушенням принципу справедливості покарання, його індивідуалізації та домірності» [6].

Юридична відповідальність особи, згідно ч. 2 ст. 61 Конституції України, має індивідуальний характер. Ст. 69 КК України є одним із засобів практичної реалізації даного принципу, за допомогою якого за наявності підстав суд може визначити ту міру покарання, що буде необхідною та достатньою саме для конкретного обвинуваченого. Обмеження же її застосування до осіб, які вчинили певні кримінальні правопорушення, припустимо розглянути як порушення права на справедливий суд.

Законність. Нами раніше вже підіймалося питання обмеження права підсудного на справедливий суд та принципу індивідуалізації юридичної відповідальності в ракурсі заборони звуження існуючих прав при прийнятті нових законів [23]. Вважаємо за доцільне зупинитися більш детально на цьому аспекті. Відповідно ст. 8 Конституції України у державі діє принцип верховенства права, «закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні відповідати їй». В силу приписів ст. 9 Конституції України міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, складають частину національного законодавства [18].

Ч. 3 ст. 22 Конституції України закріплено заборону «звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод» при прийнятті нових законів чи внесенні змін до чинних нормативно-правових актів [18].

Конституційний Суд України у абзаці 6 п. 4 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 роз'яснює, що під звуженням змісту прав і свобод розуміється «зменшення ознак, змістовних характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто якісних характеристик права», а звуження обсягу прав і свобод означає «зменшення кола суб'єктів, ... розміру або кількості благ чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики» [24].

В абзаці 4 пп. 5.2 п. 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 зазначено, що «скасування конституційних прав і свобод – це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація, а звуження змісту прав і свобод є їх обмеженням» [25].

Враховуючи викладене, дозволимо собі зробити припущення, що внесення змін, якими унеможливується визначення міри покарання із застосуванням ст. 69 КК України за вчинення окремих кримінальних правопорушень, може трактуватися як звуження прав.

Перейдемо до розвідки європейського досвіду з поставленого питання. Враховуючи об'єктивну неможливість у рамках статті провести ґрунтовну розвідку законів про кримінальну відповідальність усіх держав, які є членами Європейського Союзу, наразі обмежимося аналізом Кримінальних кодексів дванадцяти країн.

Із загального проаналізованого масиву норм, констатуємо, що всі дванадцять законів про кримінальну відповідальність за наявності передбачених ними підстав наділяють суди дискреційними повноваженнями щодо призначення більш м'якого покарання, ніж встановлено відповідною санкцією за вчинення конкретного протиправного діяння. І лише законодавцями двох держав запроваджено обмеження такого пом'якшення покарання за окремі кримінальні правопорушення.

Спочатку звернемося до Кримінальних кодексів, які не містять таких застережень.

Так, відповідно до приписів параграфу 83 Кримінального Кодексу Королівства Данії [26] з урахуванням інформації про обставини правопорушення та особу правопорушника покарання може бути зменшено, нижче встановленого розміру. Кримінальним Кодексом Королівства Іспанії передбачено призначення більш м'якого покарання, ніж встановлено конкретними санкціями. Межі пом'якшення по-різному визначено в залежності від форми вини (умислу чи необережності) [27]. Кримінальним кодексом Литовської Республіки наділено суд правом з врахуванням усіх обставин справи призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено відповідною санкцією за вчинення конкретного діяння (ст. 62 КК). Також такою можливістю наділено суд у разі, якщо передбачений санкцією розмір покарання буде надмірно суворим у конкретному випадку (ст. 54 КК) [28]. У ст. 60 Кримінального Кодексу Республіки Польща закріплено дискреційні повноваження суду щодо можливості застосування надзвичайного пом'якшення покарання за наявності передбачених законом підстав [29]. В силу приписів ст. 72 Кримінального кодексу Португальської Республіки суд, оцінивши обставини вчинення кримінального правопорушення, ті, які існували до цього моменту й опісля, за наявності підстав може послабити покарання [30]. Згідно ст. 39 Кримінального кодексу Словацької Республіки суд має повноваження щодо виключного зменшення

покарання у виді позбавлення волі, зокрема у разі, якщо визначений санкцією термін буде над міру суворим [31]. Ст. 50 Кримінального Кодексу Республіки Словенія уповноважує суд може призначити більш м'яке покарання, якщо є особливо пом'якшуючі обставини або пряма вказівка закону [32]. Кримінальним кодексом Республіки Хорватія передбачено можливість зменшити міру покарання, встановлену санкцією у випадках, унормованих ст. 48 (вказівка закону, спеціальні пом'якшуючі обставини, угода між прокурором та обвинуваченим) [33]. Відповідно до приписів ст. 58 Кримінального кодексу Чеської Республіки суд у визначених межах може призначити пом'якшити покарання в виді позбавлення волі шляхом зменшення терміну за межі санкції [34]. Кримінальний кодекс Угорщини закріплює дискреційні повноваження суду згідно ч. 1 ст. 82 призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, якщо встановлене санкцією покарання відносно конкретного обвинуваченого буде надзвичайно суворим [35].

При наділенні суду загальною можливістю призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, законодавцями Латвійської Республіки та Румунії введено обмеження щодо такого пом'якшення за певними категоріями кримінальних правопорушень. Згідно норм ст. 49 Кримінального кодексу Латвійської Республіки суд уповноважений призначити менше покарання, ніж передбачено законом, за наявності за обставин, які пом'якшують відповідальність, та з урахуванням особи правопорушника. Проте законодавцем унеможливлено зменшувати встановлену санкцією міру при призначенні покарання за наступних умов: 1) діяння має наслідки в виді загибелі потерпілої особи, спричинення тяжких тілесних ушкоджень одній особі, менш тяжких ушкоджень декільком потерпілим, 2) діяння пов'язане з погрозою насильством або його реальним застосуванням, 3) діяння пов'язане з незаконним обігом наркотичних засобів чи психотропних речовин, 4) діяння вчинене організованою групою [36]. Відповідно до ст. 75 Кримінального кодексу Румунії за наявності пом'якшуючих обставин дискреції суду дозволяють визначити міру покарання, більш м'яку аніж закріплено у відповідній санкції. При цьому законодавцем заборонено застосування такого пом'якшення за низку кримінально караних діянь, зокрема проти особи, національної безпеки, боездатності збройних сил, геноциду, злочинів проти людяності, корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень, відмивання грошових коштів, проти громадської безпеки тощо [37].

Висновки. Виходячи з наведених статистичних даних щодо найбільш розповсюджених категорій, за якими засуджують осіб, розмірів питомої ваги застосування ст. 69 КК України за групами протиправних діянь, урахуовуючи передбачену ст. 12 КК України градацію кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості та проголошення ст. 3 Конституції України найвищими соціальними цінностями життя та здоров'я людини, її безпеки та недоторканості, постає питання підстав обумовленості вибору законодавцем такого кола протиправних діянь, за які ним унеможливується призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Із огляду на наведені позиції Конституційного Суду України постає питання відповідності Основному закону України внесених обмежень щодо застосування ст. 69 КК України при призначенні покарання за корупційні або пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення, за катування, вчинене представником держави, кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 403, 405, 407, 408, 429, 437–439, 442, 442-1 КК України, вчинені в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці.

Проаналізовані міжнародні стандарти підтверджують необхідність забезпечення при визначенні міри покарання принципів законності, справедливості та рівності всіх перед законом. Між тим, враховуючи встановлені в Кримінальних кодексах окремих держав-членів Європейського Союзу заборони призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, у разі вчинення окремих кримінальних правопорушень, вважаємо за необхідне продовжити подальший аналіз європейських стандартів та законів про кримінальну відповідальність за окресленою темою.

Список використаних джерел:

1. Хавронюк М.І. Європеїзація кримінального права: про що йдеться? *Європеїзація кримінального права України* : матеріали міжнар. наук. конф., що відбулася 19 груд. 2024р. [редкол.: Ю. А. Пономаренко (голова) та ін.] ; Коміс. з питань прав. реформи при Президенті України [та ін.]. – Харків : Право, 2025. С. 15–21.
2. Шинкарьов Ю.В. Порівняльно-правовий аналіз спеціальних засад призначення покарання за законодавством України та Федеративної Республіки Німеччина. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «ПРАВО»*. 2021. № 33. С. 98–104. <https://doi.org/10.34142/23121661.2021.33.12/>
3. Бережанський Г.І. Особливості розуміння права на справедливий суд. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. №3. С. 191–196.
4. Баулін Ю.В. Верховенство права у кримінально-правовому вимірі. Новий Кримінальний Кодекс. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/07/27/baulin-yu-v-verhovenstvo-prava-u-kryminalno-pravovomu-vymiri.pdf> (дата звернення: 25.11.2025).
5. Кримінальний Кодекс України : Закон України №2341-III від 05 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2001, №25-26, ст. 131.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02 листопада 2004 року №15-рп/2004 (справа № 1-33/2004). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (дата звернення: 25.11.2025)
7. Про Національне антикорупційне бюро України. Закон України № 1698-VII від 14 жовтня 2014 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 47, ст. 2051
8. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Закон України № 1576-IX від 29 червня 2021 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2021, № 35, ст. 299.
9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування. Закон України № 2812-IX від 01 грудня 2022 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023, №51, ст. 128.
10. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи бойовій обстановці. Закон України №2839-IX від 13 грудня 2022 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023, №56, ст. 165.
11. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього. Закон України №4012-IX від 09 жовтня 2024 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2025, №10, ст. 27.
12. Хавронюк М.І. Посилення кримінальної відповідальності військовослужбовців. Про суперечності нового закону. Центр політико-правових реформ. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/posylennya-kryminalnoyi-vidpovidalnosti-vijskovosluzhbovtsiv-pro-superechnosti-novogo-zakonu/> (дата звернення: 25.11.2025).
13. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання за 2018 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2018 (дата звернення: 25.11.2025).
14. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання за 2024 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024 (дата звернення: 25.11.2025).
15. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 25.11.2025).

16. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 25.11.2025).
17. Протокол №12 від 04 листопада 2000 року до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537#Text (дата звернення: 25.11.2025).
18. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, №30, ст. 141.
19. Про судоустрій і статус суддів : Закон України № 1402-VIII від 02 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2016, №31, ст. 545.
20. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 3 ст. 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 25 квітня 2019 року № 1-р(П)/2019 (справа № 3-14/2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va01p710-19#Text> (дата звернення: 25.11.2025).
21. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 2, 3 розділів II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження контрактної форми у сфері культури та конкурсної процедури призначення керівників державних та комунальних закладів культури» від 12 липня 2019 року №5-р(П)/2019 (справа № 3-243/2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va05p710-19#Text> (дата звернення: 25.11.2025).
22. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 25.11.2025).
23. Коновальчик Є.О. Інститут призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: минуле, сьогодення, майбутнє. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету Г.С. Сковороди. Право*. Харків, 2022. № 35. С. 53–61. <https://doi.org/10.34142/23121661.2022.35.08/>.
24. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 (справа № 1-21/2005). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-05#Text> (дата звернення: 25.11.2025).
25. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 (справа № 1-17/2005). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text> (дата звернення: 25.11.2025).
26. Criminal Code of the Kingdom of Denmark. URL: <https://bit.ly/3v0eLb1> (дата звернення: 25.11.2025).
27. Criminal Code of the Kingdom of Spain. URL: <https://bit.ly/3j9vE0h> (дата звернення: 25.11.2025).
28. Criminal Code of the Republic of Lithuania. URL: <https://bit.ly/3Wbvbcu> (дата звернення: 25.11.2025).
29. Criminal Code of the Republic of Poland. URL: <https://bit.ly/3G3jW02> (дата звернення: 25.11.2025).
30. Criminal Code of the Portuguese Republic. URL: <https://bit.ly/3HNzK8I> (дата звернення: 25.11.2025).
31. Criminal Code of the Slovak Republic. URL: <https://bit.ly/3WwUZ2O> (дата звернення: 25.11.2025).

32. Criminal Code of the Republic of Slovenia. URL: <https://bit.ly/3W1LM2t> (дата звернення: 25.11.2025).
33. Criminal Code of the Republic of Croatia. URL: <https://bit.ly/3BMuxKB> (дата звернення: 25.11.2025).
34. Criminal Code of the Czech Republic. URL: <https://bit.ly/3HR8ZA6> (дата звернення: 25.11.2025).
35. Criminal Code of Hungary. URL: <https://bit.ly/3PENG6X> (дата звернення: 25.11.2025).
36. Criminal Code of the Republic of Latvia. URL: <https://bit.ly/3FDfvIc> (дата звернення: 25.11.2025).
37. Criminal Code of Romania. URL: <https://bit.ly/3hDydXW> (дата звернення: 25.11.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025

